

Jan Nuis en de geschiedenis

Het is geloof ik een gebruik dat bij bundels als deze de bijdragen in ruwweg vier groepen uiteen vallen:

- 1) bijdragen over onderwerpen die degene aan wie de bundel is opgedragen geacht worden te interesseren,
- 2) bijdragen van de schrijver zelf over zijn eigen werk waarmee dus een aspect van een collega-in-functie belicht wordt,
- 3) bijdragen van een humoristisch karakter,

en tenslotte:

- 4) bijdragen tot de historiografie (of zelfs hagiografie) van degene aan wie men met de bundel vriendschap wil bewijzen.

Hierdoor ontstaat voor mij een probleem: Ik wil graag ingaan op de uitnodiging mee te werken aan dit Liber Amicorum maar: van Jans vroegere wiskundige arbeid weet ik niets en mijn kennis van de geschiedenis van de wiskunde beperkt zich tot wat standaardwerken. Jans bestuurlijke activiteiten heb ik altijd bekenen met een gevoel van 'gelukkig dat er mensen zijn die zoiets leuk vinden maar blij dat ik dat niet hoeft', dus ook daar kan ik niets over zeggen. Verder zal Jan zeker niet zitten te wachten op een bijdrage over kantoorautomatisering en een humorist ben ik ook al niet. Een stukje in de genres 1 ... 3 kan ik dus maar beter vergeten. Resteert mogelijkheid 4, maar ik laat het schrijven over Jans (werk) geschiedenis graag over aan diegenen die hem wat dat betreft meer van nabij hebben meegemaakt.

Het enige dat mij rest is een omtrekkende beweging: door wat herinneringen op te halen aan contacten die ik met Jan had vanwege onze gedeelde belangstelling voor maritieme geschiedenis en geschiedenis van WOII (contacten die in werktijd plaats vonden), kan ik een klein facetje toevoegen aan de geschiedschrijving van Jan tijdens zijn werkuren.

Het begon zomer '85. Ik was toen op vakantie in Engeland en bracht o.a. enige dagen in Hastings door waar de 'Stichting VOC-schip Amsterdam' pal voor de kust onderwater-archeologie bedreef met de 18-e eeuwse Nederlands koopvaarder 'Amsterdam' als object. In wat barakken op het strand zag ik, naast duikapparatuur, baden met conserveringsvloeistoffen en opgedoken voorwerpen van historisch belang ook een PC (gekregen van IBM, die de stichting ondersteunde) Deze werd o.a. voor object-registratie gebruikt. Er waren wat software-problemen en het was slecht weer, dus ik heb enige vakantiedagen achter dat apparaat gezeten. Daarna kwam vanuit de stichting de vraag of wij (het CWI) ze niet af en toe verder zouden kunnen helpen. Mij leek dat wel leuk, dus na mijn vakantie stapte ik op mijn toenmalige chef (Eldert Slagt) af, die mij meteen doorverwees naar Jan Nuis. Nu wist ik al wel dat die iets met geschiedenis en schepen had (hij zat in het bestuur van het vestingmuseum Naarden en was bij de Marine geweest, zo zei men hier in de wandelgangen) maar zijn onmiddellijke enthousiasme overtrof al mijn verwachtingen: binnen enkele minuten was er toestemming voor enige dagen gratis ondersteuning (het CWI kon zich toen kennelijk nog veroorloven als sponsor op te treden in plaats van naar sponsors te moeten zoeken), waarna Jan meer dan een uur

Liber Amicorum drs J. Nuis 1964-1991

naar allerlei details over organisatorische-, historische- en conserveringsaspecten van dit 'wrakken duiken' vroeg. Daarmee was de basis voor een zich voortzettend contact gelegd.

Enige tijd later werd mij door iemand van het Rijksmuseum gevraagd (ik ken daar wat mensen, vandaar) enkele teksten bij een fototentoonstelling over automatisering ('In het Teken van de Robot') op technische fouten te controleren en een heel globale uitleg te schrijven over de werking van computers. In ruil daarvoor zou op het tekstbord bij de ingang van de tentoonstelling het CWI voor de verleende adviezen bedankt worden. Ik weer naar Jan, die, ook al waren we in die tijd nog niet zo met ons imago bezig, deze vermelding van het CWI meteen zag zitten, juist in die wat ongebruikelijke omgeving.

We zijn toen nog samen naar de opening van de tentoonstelling geweest. In die tijd had Jan zelf al plannen voor een tentoonstelling over het Amsterdamse studentenverzet rondom Kriterion en er is toen nog even gepraat over de mogelijkheid zo'n tentoonstelling in samenwerking met het Rijksmuseum te maken en daar in 1990 (50 jaar na '40) onder te brengen. Daarvan is niets gekomen, de tentoonstelling heeft tenslotte in het Amsterdamse Verzetsmuseum plaats gevonden.

Vanaf die tijd kwam Jan regelmatig mijn werkkamer (destijds schuin tegenover de zijne) binnenvallen om even iets te vertellen over een boek, een krantenartikel of een gesprek met iemand die de hem interesserende gebeurtenissen in WOII nog had meegemaakt. Dat ging meestal als volgt: 'Zeg heb je even tijd? Ja, zomaar even tussendoor hoor, maar....' en dan ontstond er een gesprek van al gauw een uur.

Ook hield Jan zich zelf met historisch onderzoek bezig. Hij had diverse verhalen over genealogie (zijn eigen stamboom) en gaf me een kopie van een leuk artikel van eigen hand: 'Hr.Ms. "Freyr" gedurende de meidagen 1940' in Mars et Historia sep/okt '86 (een Nederlands tijdschrift voor militaire geschiedenis). Hierin beschreef hij de lotgevallen van een rivierkannoneerboot gebouwd in 1877 (waarop zijn vader voer) die tijdens de meidagen van '40 (vanaf de Rijn) o.a. bij de strijd om de Grebbelinie is ingezet.

Verder leenden we elkaar soms boeken: naar aanleiding van een herinnering van Jan over een bombardement op Den Helder dat hij als kind had meegemaakt leende ik hem 'Luchtgevaar' van Korthals Altes, een geschiedenis van de luchtoorlog boven Nederland. Het bombardement waarvan Jan als vanzelfsprekend had aangenomen dat het door de Duitsers was uitgevoerd, bleek naar alle waarschijnlijkheid Engels te zijn. Jones' 'Most Secret War' over de Engelse wetenschappelijke spionage tijdens WOII vond hij even boeiend als ik. Vooral het volgende verhaal hieruit sprak hem in hoge mate aan: als de Engelsen met eskaders jachtvliegtuigen boven het kanaal patrouilleerden met het doel de Luftwaffe uit haar tent te lokken ging deze niet op de uitdaging in, maar zodra er sprake was van gemengde groepen bommenwerpers en jagers wel. Het probleem was hoe de Duitse radar-operateurs in hemelsnaam in staat waren het onderscheid te zien. De tenslotte door Jones bedachte oplossing was triviaal: de gemengde eskaders hielden de kruissnelheid aan van de langzamer bommenwerpers; jagers alleen vlogen veel sneller. En inderdaad: meteen de eerste keer dat een eskader jagers de opdracht kreeg met lage kruissnelheid te vliegen steeg de Luftwaffe op.

Tenslotte was er het 'marine-modellenkamer project', een betaalde opdracht om programmatuur te ontwikkelen voor het maken van bouwtekeningen van schepen op grond van metingen aan halfmodellen. Ook hiervoor toonde Jan voortdurend belangstelling en we hebben nog de afspraak lopen de betreffende verzameling van zo'n 300 modellen (opgeslagen in een depot van het Rijksmuseum) gezamenlijk te gaan bekijken. Als je straks tijdens de vut wat meer tijd hebt moet dat toch lukken, Jan!

H. Noot